

1 НЕТЕХНИЧКО РЕЗИМЕ

1.1 Вовед

Шар Планина е голем високопланински масив, кој се протега во северозападниот дел на Република Северна Македонија и во јужниот дел на Косово, со вкупна површина од околу 2 500 km². Подрачјето изобилува со високи природни вредности, шуми, пасишта, планински езера, водни текови, голем број геоморфолошки вредности и богата биолошка разновидност.

Дел од Шар Планина, кој припаѓа на Република Северна Македонија, е прогласен во категорија „национален парк“ со Законот за прогласување на Националниот парк Шар Планина („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 151/2021).

Заради вршење на работите за управување и заштита на националниот парк, Владата на РС Македонија основа Јавна Установа Национален Парк Шар Планина (во натамошниот текст: ЈУ НП „Шар Планина“), која ќе управува со Националниот парк врз принципите на стручност, компетентност и во согласност со законските прописи.

Во согласност со Законот за заштита на природата („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 67/04, 14/06, 84/07, 35/10, 47/11, 148/11, 59/12, 13/13, 163/13, 41/14, 146/15, 39/16, 63/16, 113/18 и 18/19), Јавната Установа Национален Парк Шар Планина, по претходна согласност од органот на државната управа за вршење на работите од областа на заштита на природата, донесува План за управување со заштитеното подрачја за период од 10 години, а најдоцна во рок од две години од денот на прогласување на заштитеното подрачје.

Правниот основ за подготовка и донесување на планови за управување со заштитените подрачја произлегува од став 1, член 98 од Законот за заштита на природата, во согласност со кој, субјектите надлежни за вршењето на активностите на управување и заштита на заштитените подрачја, донесуваат планови за управување и годишни програми за заштита на природата. Согласно став 4 од членот 98 од истиот Закон, плановите за управување со заштитените подрачја ги донесува субјектот задолжен за вршењето на работите на управување и заштита, во согласност со актот за прогласување, по претходно прибавена согласност од органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на заштитата на природата.

Врз основа на горенаведеното, а пред се тргнувајќи од обврските од членот 98 од Законот за заштита на природата, ЈУ НП „Шар Планина“ спроведе активности за подготовка на План за управување со Националниот парк.

Во Планот за управување со Националниот парк се пропишани посебните програми и активности за заштита на карактеристичните природни вредности и изворната состојба во која тие се наоѓаат, поради која се стекнува со статус на природно наследство, како и дел кој се однесува на планирање и управување со просторот на националниот парк.

Директивата за стратегиска оцена на животната средина (2001/42/ЕС) и Законот за животната средина („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 48/10, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 187/13, 42/14, 44/15, 129/15, 192/15, 39/16, 99/18, 89/22), пропишуваат дека одредени планови, програми и стратегии, за кои постои веројатност

дека би можеле да имаат значително влијание врз животната средина, треба бидат предмет на Стратегиска оцена на животната средина (СОЖС).

1.2 Вовед во стратегиската оцена на животната средина (СОЖС)

Стратегиската оцена на животната средина е систематски процес во кој се земаат предвид одредени превентивни мерки, што овозможуваат заштита на животната средина од сите можни аспекти, во процесот на планирање или донесување на одлуки на ниво на „стратегиски акции“ или политики, планови и програми. Тоа е алатка која ќе треба да го подобри севкупниот квалитет на планирањето и програмирањето на идните активности со прифаќање на концептот за одржлив развој. Компонентите на СОЖС, односно нејзините цели се различни, но во оваа декада се препорачува и очекува дека климатските промени и биолошката разновидност се две силни компоненти кои треба да имаат предност при употреба на земјиштето и планирање на просторот во Република Северна Македонија.

1.2.1 Цели на Стратегиската оцена на животната средина

Главни цели на СОЖС се:

- Да обезбеди механизам за идентификација, опис, евалуација и известување за влијанијата/ефектите на планскиот документ врз животната средина;
- Одговорните органи (донесувачите на планскиот документ) да подготват извештај за можните значајни влијанија на планскиот документ врз животната средина и анализа на реални алтернативи;
- Да се спречат, намалат и неутрализираат негативните влијанија врз животната средина. Зголемувањето на позитивните влијанија може, исто така, да биде придобивка од СОЖС процесот;
- Да се обезбедат пообемни консултации и ангажирање на заинтересираните страни, други одговорни тела, органи на власта и јавноста уште во раната и ефективна фаза на подготовка на планскиот документ;
- Да се обезбеди мислење од јавноста (извештаи од консултации со јавноста) со која ќе се прикаже како резултатите од оцената на животната средина и мислењата, презентирани за време на постапката за СОЖС, се земени предвид во конечната верзија на планскиот документ;
- Да обезбеди следење на значајните влијанија врз животната средина од имплементацијата на планскиот документ од страна на надлежните органи, обезбедувајќи на тој начин идентификација на непредвидените негативни влијанија во рана фаза на имплементација на планскиот документ и преземање мерки за подобрување на состојбата, кога тоа е потребно.

1.2.2 Правна рамка со која се регулира СОЖС постапката

Постапката за спроведување стратегиска оцена на животната средина е дефинирана во **поглавје X од Законот за животната средина** („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 48/10, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 187/13, 42/14, 44/15, 129/15, 192/15, 39/16, 99/18 и 89/22).

Подзаконски акти кои ја регулираат постапката за СОЖС се:

- Уредба за стратегиите и програмите, вклучувајќи ги и промените на тие стратегии, планови и програми, за кои задолжително се спроведува постапка за оцена на нивното влијание врз животната средина и врз животот и здравјето на луѓето („Службен весник на Република Македонија“ бр. 153/07 и 45/11);
- Уредба за критериумите врз основа на кои се донесуваат одлуките дали определени плански документи би можеле да имаат значително влијание врз животната средина и здравјето на луѓето („Службен весник на Република Македонија“ бр. 144/07);
- Уредба за содржината на извештајот за стратегиска оцена на животната средина („Службен весник на Република Македонија“ бр. 153/07);
- Уредба за учество на јавноста во текот на изработката на прописи и други акти, како и планови и програми од областа на животната средина („Службен весник на Република Македонија“ бр. 147/08 и 45/11);
- Правилник за формата, содржината и образецот на Одлуката за спроведување, односно неспроведување на стратегиска оцена и на формуларите за потребата од спроведување, односно неспроведување на стратегиска оцена („Службен весник на Република Македонија“ бр. 122/11).

1.2.3 Интегрирање на постапките за подготовка на планскиот документ и СОЖС

СОЖС постапката се спроведуваше паралелно со постапката за подобрување на Нацрт Планот за управување со НП „Шар Планина“. Интегрирањето на двата процеси се постигна преку блиска соработка на проектните тимови (СОЖС и План за управување со НП „Шар Планина“) и клучните учесници, преку преглед на литература, состаноци и сл.

1.2.4 Определување на потребата и обемот на СОЖС и учество на јавноста

Имајќи ја предвид основата за донесување на План за управување со НП „Шар Планина“ и видот на документот, се пристапи кон утврдување на потребата за спроведување на СОЖС.

По фазата на определувањето на потребата за спроведување СОЖС, следуваше фаза на подготовка на Одлука за спроведување СОЖС и пропратна документација, врз основа на што МЖСПП донесе Мислење за прифаќање на Одлуката за спроведување СОЖС по планскиот документ и утврдување на обемот на СОЖС (бр. УП1-15 -746/2022 од 26.04.2022).

Во согласност со законските барања, постапката за СОЖС започнува со подготовка на Формулари и Одлука за спроведување на СОЖС, постапка во која се вклучуваат засегнатите органи.

Во фазата на определување на потребата за спроведување СОЖС, беа идентификувани органите засегнати од имплементација на Планот за управување со НП „Шар Планина“. Во насока на определување на обемот на СОЖС беа спроведени неколку состаноци со претставници на ЈУ НП „Шар Планина“, МЖСПП и претставници од засегнатите органи/страни. На овие состаноци беа утврдени клучните прашања, цели и индикатори за животна средина кои треба да бидат опфатени со Извештајот за СОЖС.

1.3 Резиме/краток преглед на содржината, главните цели на планскиот документ и врската со другите релевантни планови и програми/плански документи

1.3.1 Краток преглед на содржината на Планот

Шар Планина претставува високопланински масив, кој се протега на северозападниот дел од Република Северна Македонија и во јужниот дел од Косово. Во своите природни граници тој зафаќа површина од 2 480 km² од кои 881 km² или 35,5 % ѝ припаѓаат на Република Северна Македонија.

Македонскиот дел на Шар Планина припаѓа на седум општини: Јегуновце, Теарце, Тетово, Боговиње, Врапчиште, Гостивар, Маврово и Ростуша. Најголемиот дел се наоѓа во Општина Тетово (220 km²), а најмалиот (26,4 km²) во Маврово и Ростуша. Подрачјето изобилува со природни вредности.

Република Северна Македонија побара од Програмата за животна средина на Обединетите Нации (УНЕП) да ја поддржи иницијативата за прогласување на Шар Планина за заштитено подрачје, во категоријата „Национален парк“. Собранието на Република Северна Македонија на 30 јуни 2021 година донесе одлука дел од Шар Планина да биде прогласен за Национален парк. Во согласност со Законот за прогласување на дел од Шар Планина за Национален парк, една година по донесувањето на Законот¹ (6 јули 2021 година), треба да биде усвоен План за управување од страна на Јавната Установа која раководи со заштитеното подрачје. За таа цел подготвен е нацрт План за управување со Националниот парк „Шар Планина“.

Планот за управување со Националниот парк „Шар Планина“ е подготвен и реализиран според двете претходно изработени студии: Студија за валоризација на Шар Планина (2020) и Социоекономска студија за предложениот Национален парк Шар Планина (2020). Студиите беа подготвени од мултидисциплинарен тим од експерти и со учество на МЖСПП и УНЕП. Овој План дефинира мерки и активности за заштита на карактеристичните природни вредности во паркот, како неговото целокупно планирање и управување.

Вкупната површина на Националниот парк „Шар Планина“ изнесува 62 705 ha. Границите на Паркот детално се прецизирани во Законот за прогласување на Националниот парк кој е усвоен на 7 јули 2021 година („Службен весник на РС Македонија“ бр.151/21).

Земјиштето кое се наоѓа во границите на НП „Шар Планина“ е во државна и приватна сопственост. Поголемиот дел од земјиштето во Националниот парк се наоѓа во државна сопственост и се издава под концесија, особено пасиштата, местата за риболов, ловиштата, површинските рудници за екстракција на минерални сировини, како и малите хидроцентрали.

Шумите се во државна и приватна сопственост. Со шумите во државна сопственост управуваат субјекти кои се назначени од Владата (органот за управување со Националниот парк). Со шумите во приватна сопственост управуваат нивните сопственици, врз основа на однапред дефинирани критериуми и донесени планови за управување.

1.3.2 Предложени граници за зонирање

Предложените граници за зонирање се:

- Зона на строга заштита

¹ („Сл. весник на РС Македонија“ бр.151/21)

Зоната на строга заштита (ЗСЗ) е поделена на 5 одделни единици и тоа: Љуботен, Бистрица, Кобилица, Лешница и Маздрача. Вкупната површина на зоната за строга заштита на Националниот парк „Шар Планина“ изнесува 16 651 ha или 26,56 % од вкупната површина на Паркот.

➤ Зона на активно управување

Зоната за активно управување (ЗАУ) опфаќа вкупна површина од 30 763 ha или 49,06 % од вкупната површина на Паркот.

➤ Зона на одржливо користење

Зоната за одржливо користење (ЗОК) опфаќа површина од 13 805 ha или 22,02 % од вкупната површина на Паркот.

➤ Заштитен појас околу Ски Центар Попова Шапка

Заштитниот појас (ЗП) опфаќа површина од 1 484 ha или 2,37 % од вкупната површина на Паркот. Целта на зонирањето и интегрираното управување со заштитените подрачја е да се обезбедат услови неопходни за одржување на еколошките процеси и биолошката разновидност, преку трајно зачувување на репрезентативни физичко-географски региони, еколошки заедници, генетски ресурси и видови во природни услови; создавање услови за развој на туризмот во согласност со принципот на одржлив развој и остварување културни, научни, образовни и рекреативни цели, што истовремено ја одржува и природната состојба на подрачјето.

Во таа смисла, забранети се активности што ги загрозуваат природните вредности на Националниот парк. Дозволените се туристички и рекреативни активности и одржлива употреба на природните ресурси, на начин кој не ги загрозува живеалиштата, видовите и нивната природна рамнотежа.

1.3.3 Програми за управување и оперативен план

Основата на Нацрт Планот за управување се 8 програми со подпрограми и детални активности во петгодишен оперативен план. За секоја подпрограма дефинирани се детални активности, ниво на приоритет, индикатори, носители на активноста, можни извори на финансирање и ниво на важност на надворешната поддршка.

Во согласност со законските обврски во Планот прикажани се активностите кои ЈУ НП „Шар Планина“ е одговорна да ги спроведе во првиот петгодишен период (2021-2026). По овој период, Јавната Установа ќе изврши ревизија на Планот за управување. Активностите се организирани во осум Програми, креирани со цел да ги исполнат целите кои се идентификувани за зачувување на заштитеното подрачје.

Според петгодишниот план за спроведување на програмите за управување со НП „Шар Планина“, во продолжение е прикажан бројот на подпрограми и активности за секоја програма.

- ✓ **Програма 1 - Зачувување и мониторинг на природното наследство:** како дел од оваа програма разработени се седум подпрограми кои опфаќаат 23 активности;
- ✓ **Програма 2 - Одржливо управување со природните ресурси:** како дел од оваа програма разработени се седум подпрограми кои опфаќаат 31 активност;
- ✓ **Програма 3 - Управување со живеалишта и екосистеми:** како дел од оваа програма разработени се 5 подпрограми кои опфаќаат 20 активности;

- ✓ **Програма 4 – Програма за управување со културното наследство:** како дел од оваа програма разработени се 5 подпрограми кои опфаќаат 5 активности;
- ✓ **Програма 5 – Програма за развој на одржлив туризам:** како дел од оваа програма разработени се 4 подпрограми кои опфаќаат 27 активности;
- ✓ **Програма 6 – Програма за локален развој:** како дел од оваа програма се разработени се 4 подпрограми кои опфаќаат 22 активности;
- ✓ **Програма 7 – Програма за информирање, подигнување на јавната свест и едукација:** како дел од оваа програма разработени се 3 подпрограми кои опфаќаат 10 активности;
- ✓ **Програма 8 – Програма за управување, менаџмент, организација на работење и финансирање:** како дел од оваа програма разработени се 5 подпрограми кои опфаќаат 22 активности.

1.3.4 Корелација на целите на планскиот документ со други релевантни планови, програми/плански документи

Основен правен акт во Република Северна Македонија, со кој се уредува заштитата на природата и зачувувањето на биолошката и пределската разновидност е Законот за заштита на природата. Со овој закон се дефинирани категориите на заштитени подрачја, начинот на управување и основните документи за управување со заштитените подрачја.

Изработката на Планот за управување е документ кој ги дефинира условите за реализација на националните, регионалните и локалните интереси во планското подрачје, во областа на заштита и зачувување на посебните природни вредности, значајните природни вредности, како и нивно уредување и користење во согласност со принципите на одржливиот развој.

Општи цели дефинирани во Планот за управување со НП „Шар Планина“ се:

- Да се одржуваат, зајакнуваат и следат природните вредности, вклучително и дивите видови, живеалиштата и екосистемите, физичките (геолошки, геоморфолошки, педолошки и хидролошки) карактеристики и пределите;
- Да се обезбеди одржлив начин на користење на природните ресурси. Нивното користење обезбедува приход за локалните заедници и придонесува за финансирање на јавните институции во Националниот парк;
- Да се обезбеди дека управувањето со живеалиштата и екосистемите е во согласност со целите за заштита утврдени на национално и меѓународно ниво;
- Да се заштитат и промовираат разновидноста на пределите и културното наследство на паркот, вклучително и различни видови глацијални предели и видови на традиционални предели кои се развивале низ вековите преку интеракција на луѓето со природата;
- Шар Планина ќе пречекува туристи од целиот свет кои ги препознаваат и ќе уживаат во нејзините убавини и разновидноста на подрачјето. Посетителите придонесуваат во финансирањето на Националниот парк преку плаќање туристички такси, а еко-туризмот создава приходи за локалното население кое е активно вклучено во нивното водење, сместување и подготовка на традиционална храна;
- Раководството на Националниот парк активно ќе го поддржува одржливиот развој на планинските села;
- Да се обезбедат информации и да се подигне свеста за природните и културните вредности, целите на зонирањето на заштитените подрачја, ограничувањата и мерките

за заштита, како и за придобивките кои Националниот парк ги овозможува за локалното население. Понатаму, да се понудат едукативни активности за сите посетители и целни групи со цел да можат да ги доживеат вредностите на Националниот парк;

- Да се имплементира ефикасно управување, планирање, стратешки развој и силни капацитети кои ќе обезбедат постојани и одржливи финансиски ресурси.

Во РС Македонија изработени се низа национални, регионални, локални стратешки и плански документи документи, кои главно се фокусирани на проблематиката на заштита на животната средина, природата и биолошката разновидност, покрај останатите и на подрачјето каде се наоѓа Националниот Парк.

Во Извештајот даден е приказ на корелацијата (усогласеност/неусогласеност) на целите за развој и целите за заштита на животната средина со постојните национални, регионални и локални стратешки и плански документи, со целите и активностите од ПУНП „Шар Планина“.

Под усогласеност на целите се подразбира дека имплементацијата на целите и активностите, предвидени во Планот ќе придонесат за постигнување на целите на веќе донесените стратешки и плански документи.

Под неусогласеност на целите се подразбира дека имплементацијата на дел од целите и активностите дефинирани во Планот, заради нивната природа и трендови за развој, не може во целост да се усогласат на ниво на стратешки документ, туку тоа ќе се постигне на пониско ниво во процесот на имплементација на Планот, на ниво на планска/проектна документација.

1.4 Релевантни аспекти за моменталната состојба во животната средина

Во ова поглавје во Извештајот е даден приказ на релевантните аспекти на моменталната состојба на животната средина на регионално ниво, како и состојбите во Националниот парк „Шар Планина“, од аспект на демографска состојба, економски развој, туризам, здравје на население, климатски карактеристики и квалитет на воздухот, климатските промени, состојба со бучавата, водите (хидрологија, квалитет на водите), почва, пасишта, шуми и шумско земјиште, биолошка разновидност, природно наследство, пределската разновидност, културното наследство, состојба со материјалните добра (управување со отпад, водоснабдување, управување со отпадни води, снабдување со енергија), природни непогоди и сл.

1.5 Карактеристики на животната средина во подрачјата кои би биле значително засегнати и состојба без имплементација на Планот

Во ова поглавје во Извештајот е даден приказ на состојбите, трендовите и заканите врз населението и здравјето на населението, воздухот, климатските промени, води, почви, биолошката разновидност и природно наследство, културно наследство, пределот, материјалните добра, како и состојба без имплементација на Планот.

Врз основа на анализите на состојбите, трендовите и заканите, поврзани со користењето и уредувањето на просторот, медиумите од животната средина, како и социо-економскиот развој во Регионот, без имплементација на Планот за управување со НП „Шар Планина“ ќе останат на сегашно ниво, како резултат на:

- Отсуство на планско управување со заштитеното подрачје во однос на воспоставените зони на заштита;

- Неисполнување на барањата на национално ниво и барањата на ЕУ за заштита на природните вредности и реткости, како и биолошката разновидност;
- Неусогласеност на националните, регионалните и локалните интереси за економски и стопански развој со целите на развој на заштитеното подрачје;
- Неусогласеност на планските и секторските документи донесени во РС Македонија во однос на користење на просторот, заштита на животната средина и социо-економски развој;
- Неусогласен развој на инфраструктурата во согласност со намената на земјиштето во Националниот Парк и зоните на заштита;
- Недефинирани мерки и активности за планирање на просторот, користење на ресурсите, заштита на животната средина, природното наследство и социо-економски развој;
- Недефинирани надлежности и одговорности за имплементација на мерките и активностите;
- Значајните видови и живеалишта би биле под силен антропоген притисок;
- Неможност за искористување на туристичките можности кои ги нуди подрачјето;
- Отсуство на план за управување со подрачјето, со цел заштита на природните вредности и сл.

1.6 Области кои се од особено значење за животната средина од аспект на заштита на дивите птици и хабитатите

Националниот Парк „Шар Планина“ или делови од неговата територија, врз база на меѓународни критериуми и стандарди, се идентификува како:

а. Емералд подрачје. Заради високите природни вредности, Шар Планина е одамна препознаена во повеќе глобални иницијативи. Површината на Емералд подрачјето „Шар Планина“ изнесува 47,003.6 ha.

б. Во рамките на проектот „Зајакнување на капацитетите за имплементација на Натура 2000“ – Шар Планина беше предложена како потенцијално идно **Натура 2000 подрачје**, со потреба за дополнителни истражувања. Со најновите истражувања се потврдени вредностите на Шар Планина во насока за воспоставување на идно Натура 2000 подрачје.

в. Значајно подрачје за птици (ЗПП): Шар Планина е назначена како значајно подрачје за птици. Значајното подрачје за птици „Шар Планина“ ги зафаќа јужните и централните делови на Шар Планина и се протега на површина од 41,317 ha.

г. Значајно растително подрачје (ЗРП) „Шар Планина“: Значајното растително подрачје Шар Планина зафаќа површина од 50,163.19 ha. Зафаќа големи површини со планински и високопланински пасишта на варовничка и силикатна подлога. Од шумите најзастапени се букови, смрчови и смрчово-елови шуми. ЗРП Шар Планина вклучува 16 видови.

д. Значајно подрачје за пеперутки (ЗПП) „Шар Планина“: Шар Планина е идентификувана како значајно подрачје за пеперутки и е формално назначена во 2003 година. Површина на подрачјето изнесува 68,084.62 ha.

ѓ. Европскиот зелен појас: Масивот Шар Планина е едно од најзначајните подрачја на Балканскиот зелен појас. Овој регион е едно од последните преостанати засолништа за

големите европски месојадци, како што се мечката, волкот и рисот. Шар Планина се протега од јужниот дел на Косово и северозападниот дел на Северна Македонија до североисточна Албанија. Овој планински масив е долг околу 80 km и широк од 10 до 30 km. Масивот Шар Планина се протега сè до планината Кораб (2,764 m) на југозапад, пред да продолжи долж албанско-македонската граница како планински венец Дешат.

1.7 Цели на заштита на животната средина, утврдени на национално и меѓународно ниво

Еден од најголемите предизвици за политиката на животната средина е постигнување на рамнотежа меѓу економската и социјалната димензија на развој, од една страна и заштита на животната средина од друга страна, кој предвидува зголемена употреба на економски инструменти во насока на заштита на животната средина.

Основните принципи за заштита на животната средина во државата се поставени со Уставот на Република С. Македонија. Една од клучните меѓународни конвенции на кои РС Македонија е потписничка е Конвенцијата за биолошка разновидност, ратификувана и објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 54/97. Исто така, РС Македонија има ратификувано голем број на конвенции и протоколи за заштита на биолошката разновидност, пределот, културното наследство, климатските промени, оценка на влијанијата врз животната средина во прекуграничен контекст, пристап до информации, учество на јавноста во донесување на одлуки и правна заштита за прашања од областа на животната средина, стратешка оценка на животната средина и сл.

1.7.1 Цели на Стратегиската оцена на животната средина

Целите на заштитата на животната средина се изразени преку целите на стратегиска оцена на животната средина и истите се прикажани преку статусот на: населението и здравјето на населението, биолошката разновидност, водата, почвата, воздухот, климатските промени, материјалните добра, пределот, културното наследство и интеракцијата помеѓу нив.

Во Извештајот презентирани се целите на СОЖС во однос на целите дефинирани во Планот за управување со НП „Шар Планина“ (нивната компатибилност и некомпатибилност). Компатибилноста/некомпатибилноста на целите е разгледувана во однос на Планот за управување со НП „Шар Планина“ (цели за намена на просторот и активности за нивно постигнување) и во однос на неговата идна имплементација во понизок ранг на плански документи или проектна документација.

1.8 Анализа на алтернативи

Планот за управување со Националниот Парк „Шар Планина“ е изработен за период од 2022-2031 и содржи цели од кои произлегуваат програми/подпрограми и активности кои треба да се реализираат во тој период. Во Планот не се разгледувани алтернативни решенија за предвидените активности, со кои се планира заштита на природните вредности во паркот, односно предложените активности се базираат на утврдените потреби за заштита во согласност со барањата на националните и меѓународните барања за заштита на природното наследство. Истите се насочени кон идно функционирање на НП „Шар Планина“ врз основа на можностите, потенцијалите и расположливите ресурси, со цел задоволување на потребите и барањата на локално, регионално и национално ниво. Како резултат на ова, во ова поглавје се разгледуваат

две алтернативи, односно состојби без и со имплементација на Планот за управување со Националниот Парк „Шар Планина“. Разгледуваната алтернатива да се имплементира Планот за управување со НП „Шар Планина“ е прифатлива алтернатива.

1.9 Веројатни значајни влијанија врз животната средина и мерки за намалување

Потенцијалните влијанија врз животната средина и социјалните аспекти, кои може да бидат предизвикани со имплементација на Планот за управување со Националниот Парк „Шар Планина“, ќе потекнуваат од имплементацијата на планираните активности за управување содржани во програмите/подпрограмите, со кои треба да се постигне заштита на природното наследство и одржлив развој, како и исполнување на целите за заштита на животната средина. Влијанијата се разгледуваат од аспект на негативни влијанија и од аспект на идни придобивки, односно позитивни влијанија. Извештајот за стратегиска оцена на животната средина ги зема предвид влијанијата врз сите медиуми и состојби на животната средина и социо-економските придобивки, но од генерален аспект.

Евидентно е дека имплементацијата на активностите ќе допринесе за намалување на заканите и подобрување на состојбата со биолошката разновидност и природното наследство, подобрување на постојната состојба на медиумите и областите во животната и општествената средина. Но, исто така идниот развој на Националниот парк ќе придонесе за појава на нови состојби, можни извори на емисии и закани за животната и општествената средина.

За дел од планираните активности во Планот, дополнително ќе се води постапка за подетална оцена на влијанијата врз животната средина во извештаите за стратегиска оцена на ниво на конкретна планска документација или на ниво на проект низ студиите за оцена на влијанијата врз животната средина или елаборатите за заштита на животната средина за секој проект/објект поединечно.

Влијанијата врз специфичните медиуми од животната средина и социо-економските аспекти ќе бидат елиминирани или ефективно подобрени, доколку при имплементација на Планот и предложените активности, од кои дополнително ќе произлезат конкретни проекти, бидат земени предвид мерките за намалување на влијанијата, дефинирани во Извештајот за стратегиска оцена на животната средина, како и мерките кои ќе бидат дадени во поединечните извештаи за СОЖС на ниво на планска документација од понизок ранг или на ниво на проекти, низ студиите за оцена на влијанијата врз животната средина или елаборатите за заштита на животната средина.

1.10 План за мониторинг врз имплементацијата на Планот од аспект на животна средина

Стратегиската оцена на животната средина вклучува мониторинг над реализацијата на Планот за управување со НП „Шар Планина“ и сите значителни идентификувани позитивни и негативни влијанија, кои би настанале од реализација на активностите предвидени во оперативниот план, кој треба да се реализира во периодот 2022-2026.

Планот за мониторинг дава можност за систематско набљудување, испитување и оценување на состојбите во медиумите и областите од животната средина и социо-економските аспекти.

Планот овозможува воспоставување на интерактивна врска помеѓу сите вклучени страни и претставува основа за надлежните институции и заинтересираните страни, да го контролираат процесот на спроведување на законската регулатива и да донесуваат правилни одлуки.

Со цел да се изврши мониторинг над ефективноста на Планот, потребно е следење на поставените индикатори и нивниот развој, при што треба да се земат предвид и податоците за тековната состојба на животната средина.

Со следењето на состојбата на животната средина ќе се потврди оправданоста и примената на предложените мерки за ублажување и нивната функционалност, што претставува голема придобивка во однос на заштитата на животната средина.

1.11 Заклучоци и препораки

1.11.1 Заклучоци

- Шар Планина е голем високопланински масив, кој се протега во северозападниот дел на Република Северна Македонија и во јужниот дел на Косово, со вкупна површина од околу 2 500 km². Подрачјето изобилува со високи природни вредности, шуми, пасишта, планински езера, водни текови, голем број геоморфолошки вредности и богата биолошка разновидност.
- Дел од Шар Планина, кој припаѓа на РС Македонија, е прогласен во категорија „национален парк“ со Законот за прогласување на Националниот парк Шар Планина („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 151/2021).
- Вкупната површина на НП „Шар Планина“ изнесува 62 705 ha. Границите на Паркот детално се прецизирани во Законот за прогласување на Националниот парк.
- Планот за управување со НП „Шар Планина“ е подготвен и реализиран според двете претходно изработени студии: Студија за валоризација на Шар Планина (2020) и Социоекономска студија за предложениот Национален парк Шар Планина (2020).
- Планот за управување претставува алатка за управување со заштитеното добро и е одраз на реалната состојба на природните вредности врз основа на целокупно извршената проценка на природните вредности, законите со кои се соочува подрачјето, националното и меѓународното значење на подрачјето, социоекономските вредности, препораки за управување со заштитеното подрачје, а особено една од најклучните компоненти претставува предлог зонирањето.
- Заради вршење на работите за управување и заштита на националниот парк, Владата на РС Македонија основа Јавна Установа Национален Парк Шар Планина (во натамошниот текст: ЈУ НП „Шар Планина“), која ќе управува со Националниот парк врз принципите на стручност, компетентност и во согласност со законските прописи.
- Во Планот за управување со НП „Шар Планина“ презентирани се постојните состојби, проблемите, трендовите и законите за сите релевантни теми кои методолошки влегуваат во содржината на Планот.
- Основата на Планот за управување се 8 програми со подпрограми и детални активности дефинирани во петгодишен оперативен план (2022-2026). Во секоја подпрограма од Планот дефинирани се детални активности за заштита на карактеристичните природни вредности и изворната состојба во која тие се наоѓаат, поради која се стекнува со статус на природно наследство, како и дел кој се однесува на планирање и управување со

просторот на националниот парк. Исто така за секоја активност дефинирано е ниво на приоритет, индикатори, носители на активноста, можни извори на финансирање и ниво на важност на надворешната поддршка.

- Планот вклучува програми и подпрограми за постигнување на посебните цели на заштита низ бројни активности, со кои треба да се обезбеди подобрување на состојбата на севкупното природно наследство, мониторинг на состојбите, инвентаризација, како и мерки за подобрување на медиумите и областите од животната средина, што ќе допринесе кон намалување на идентификуваните притисоци/закани, односно заштита и унапредување на природното богатство.
- Планот предвидува активности кои треба да обезбедат информации и да се подигне свеста за природните и културните вредности, целите на зонирањето на заштитените подрачја, ограничувањата и мерките за заштита, како и за придобивките кои Националниот парк ги овозможува за локалното население и неговите посетители.
- Со Планот се предвидува, организацијата на активностите на територијата на НП „Шар Планина“ да обезбеди ублажување или елиминирање на влијанието на индиректните и директните притисоци, економските активности да се прилагодат и развиваат на начин кој ќе обезбеди заштита на биолошката разновидност и одржливо користење на природните ресурси и екосистемски услуги во паркот, без при тоа да претставуваат закана за заштитеното подрачје.
- Во Планот за управување со НП „Шар Планина“ се предвидува организација на просторот, заштита на природното наследство, одржливо искористување на ресурсите, подобрување на инфраструктурата, активности за развој на туризмот и руралниот развој, животната средина, социо-економски развој и сл.
- Во Планот се предвидени активности за локален развој, што ќе придонесат за активно учество на локалното население во управувањето со Паркот и зголемување на економските придобивки за локалната заедница, преку одржливо користење на природните ресурси во Националниот парк, чија имплементација ќе се допринесе за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост.
- Во Планот се дадени насоки за одржив развој на Националниот парк, кои треба да бидат земени предвид при изработка на документација од понизок ранг за користење на просторот и земјиштето.
- Во Планот се предвидуваат активности кои се однесуваат заштита и управување, промоција на природните вредности, преку негова инвентаризација, мапирање, мониторинг и сл.
- Во Планот за управување со Националниот парк „Шар Планина“ се предвидуваат мерки за воспоставување мониторинг со кој ќе се следи состојбата на медиумите од животната средина, ќе се обезбедат податоци и нивна достапност, што ќе помогне во идните процеси на планирање и користење на просторот.

1.11.2 Препораки

- Имплементација на активностите предвидени во Планот за управување со Националниот парк „Шар Планина“.

- Планирањето и урбанизацијата на територијата во Паркот да се врши со согласност со критериумите поставени во Планот за управување, барањата на националното законодавство за просторно и урбанистичко планирање и заштита на животната средина, односно да се изработи Просторен План за НП „Шар Планина“ за кој задолжително треба да се спроведе постапка за стратегиска оцена на животната средина.
- Површините под шуми и пасишта не треба да се пренаменуваат во градежно земјиште, како и земјоделско земјиште со висока бонитетна класа (под IV категорија).
- При идната урбанизација на Паркот да се избегнуваат локации кои располагаат со богата и вредна за заштита биолошка и гео разновидност, влегуваат во заштитни зони на извори кои обезбедуваат вода за пиење и наводнување, како и подрачја подложни на поплави, ерозија и други видови деградација на почвата.
- Изградбата/реконструкцијата на планираната инфраструктура и објекти да се врши во согласност со барањата на Планот за управување, националното законодавство за урбанистичко планирање, градење, заштита на животната средина и сл. За секоја предвидена градба/реконструкција задолжително да се спроведе постапка за оцена на влијанието од проектот врз животната средина, додека оперативноста на истите да се врши во согласност со законските барања од подготвените документи за оцена на влијанијата, како и барањата на законот за животна средина и подзаконските акти.
- Активно вклучување на сите заинтересирани страни и транспарентност при носење одлуки за идната намена на земјиштето, планираната инфраструктура во Паркот, како и за секоја предвидена активност од која постои можност истите да бидат директно или индиректно засегнати.
- Екосистемските услуги да се вршат во согласност со мерките предвидени во Планот, како и во согласност со законските прописи.
- Имплементација на мерки за соодветно управување со отпад од земјоделски и сточарски активности, со отпадот на најпосетените туристички места, односно поставување контејнери кои ќе бидат заштитени од пристап на животни, вандализам и сл.
- Ефикасно користење на водните ресурси, третман на отпадните води од бачилата и репроцентарот пред финално испуштање во реципиент, како и задолжително собирање и третман на отпадните води во пречистителни станици во туристичките капацитети (постојни и идни).
- Сите форми на туризам треба да се развиваат одржливо и одговорно, во однос на дефинираните заштитни зони во Планот за управување и пропишаните правила/протоколи и закони.
- Користење на традиционални градежни материјали (камен, дрво, сено и плетвар) секогаш кога тоа е можно, додека при реновирање на објекти во зоната на активно управување, употребата на традиционални градежни материјали е задолжителна.
- Обезбедување мислења од надлежниот органи, НП Шар Планина и МЖСПП, при проектирање за реконструкција на постоечки сместувачки капацитети во однос на висина на објекти, употреба на материјали.

- Избегнување изградба или преземање строги мерки за заштита при планирањето на туристичка инфраструктура и објекти на локации кои располагаат со земјиште со висока бонитетна класа, шуми, значајна биолошка разновидност, локации богати во водни ресурси кои на директен или индиректен начин може да бидат засегнати од градежни активности или оперативноста на туристичките објекти, особено хотели, ресторани, мотели, кафулиња, кампови. Локациите на предвидените објекти да бидат во границите на зоната за одржливо користење и заштитен појас.